

Олігархізм та його вплив на демократичні процеси в Україні

Ярослав Сербін,

*аспірант кафедри теорії та історії держави і права,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: SerbinYV@krok.edu.ua,
ORCID: 0009-0003-6668-5081*

Олігархізм є однією з найгостріших проблем сучасної України, яка значною мірою визначає її політичний, економічний і соціальний розвиток. Як феномен, він виник на тлі складних процесів пострадянської трансформації, коли країна намагалася перейти від командно-адміністративної економіки до ринкових відносин. Однак цей перехід супроводжувався серйозними структурними проблемами, зокрема слабкістю державних інституцій, корупцією та хаотичною приватизацією. Саме ці умови створили сприятливе середовище для появи олігархічного класу (олігархів) - вузького кола осіб, які не лише зосередили в своїх руках значні економічні ресурси, але й отримали суттєвий вплив на формування державної політики.

Глазунов В.В. досліджуючи українську олігархію, зазначає, що з одного боку, олігархи є продуктом ліберальної ринкової системи на певному етапі її розвитку, а саме: коли порушена рівновага (міра), і якісно та кількісний програє система соціалістичних цінностей.

З іншого боку, олігархи є не тільки продуктом системи, а й активними її учасниками і творцями. На це слід звернути особливу увагу, оскільки якщо тенденція олігархізації і ліберальних перетворень буде продовжуватися без “соціалістичної противаги”, то олігархічний устрій держави має всі шанси трансформуватися в більш антисоціальні та антидемократичні форми на основі тиранії та диктатури. Якщо демократія й олігархія мають спільну формальну основу - забезпечення рівних прав на представництво різних соціальних груп у державній владі (що забезпечується відповідною виборчою системою), але різне змістове наповнення (демократія передбачає соціальну державну політику, а олігархія - антисоціальну), то олігархи, продовжуючи ліберальну змагальну традицію, без врахування соціальних можливостей цілком можуть привести суспільство до державного устрою, що вже й за формою не буде мати нічого спільного з демократією [1, с. 113].

Сучасні олігархи володіють багатоманітними суспільними ресурсами: економічними (промислові та фінансові підприємства й установи), інформаційними (друковані та електронні ЗМІ), політичними (партії, парламентські групи й фракції, важливі державні посади, вплив на перших осіб у державі) [2, с. 32].

Таким чином, олігархічна система впливає на демократичні процеси на декількох рівнях. Перш за все, вона обмежує політичну конкуренцію. Фінансуючи великі партії, олігархи створюють ситуацію, коли політичні сили, які не мають доступу до таких ресурсів, не можуть ефективно конкурувати на виборах. Це

звужує політичний простір і ускладнює появу нових, незалежних політиків.

Це дозволяє олігархам не лише впливати на процес створення законодавчих актів, але й часто безпосередньо брати участь у діяльності державних органів. Через лобістські зусилля вони просувають рішення, які відповідають їхнім власним бізнес-інтересам, але водночас завдають шкоди економіці країни в цілому.

Ключовим аспектом впливу олігархів на демократичні процеси є контроль над засобами масової інформації. Більшість національних телеканалів, газет та інтернет-ресурсів належать представникам фінансово-промислових груп. Такий контроль дозволяє формувати суспільну думку, маніпулювати виборцями та забезпечувати підтримку тих чи інших політичних сил. Зокрема, під час виборів медіа-ресурси часто стають інструментом політичних маніпуляцій, що викривляє суть демократії і підриває довіру громадян до процесу виборів.

Втім, останні роки демонструють певний прогрес у боротьбі з олігархізмом. Одним із таких кроків стало прийняття "антиолігархічного закону", спрямованого на обмеження впливу олігархів на політику та медіа [3].

Отже, олігархізм залишається серйозною перешкодою на шляху до демократичного розвитку України. Його подолання вимагає комплексного підходу, що включає зміцнення державних інституцій, розвиток громадянського суспільства та забезпечення прозорих правил у політиці та економіці.

Ключові слова: олігархізм, олігархія, олігарх, демократія.

Список використаних джерел

1. Глазунов В. В. Українська олігархія в контексті сучасних трансформаційних процесів: автореф. дис. ... д-ра філос. наук. Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2012. 450 с.
2. Колодій А. Ф. «Олігархи» й «олігархія»: зміст понять та українська політична дійсність». Наукові записки НаУКМА. Політичні науки. 2001. Вип. 19. С. 31 – 35.
3. Закон України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» №1780-IX від 23 вересня 2021 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1780-20#Text> (дата звернення: 28.11.2024).